

Azər Turan

Əli bəy Hüseynzadə

*Böyük və dərinlikli elm adamı
Əli bəy Hüseynzadə
səx bəy bəy bəy bəy
Azərbaycan
14.04.2008*

Moskva

«SALAM press»

2008

ББК 63.3 (2А)

А 35

Layihənin rəhbəri: **Tariyel Süleyman**

Azər Turan.

A 35 Əli bəy Hüseynzadə.

Moskva: «SALAM press», 2008. — 280 s.

ISBN 978-5-7164-0582-0

Elmi redaktor: Azərbaycanca Atatürk Mərkəzinin müdiri,
akademik, Məllət vəkili **Nizami Cəfərov**

Rəyçilər: prof. dr. **İmamverdi Əbilov** və **Ədil Əliyev**

Məsləhətçi: **Cəmilə Hüseynzadə**

Azər Turan "Əli bəy Hüseynzadə" kitabında dahi mütəfəkkirin həyat və yaradıcılıq yoluna ətraflı nəzər salıb. Əsərdə Ə. Hüseynzadənin bənzərsiz şəxsiyyəti və elmi-ədəbi irsi tədqiqata cəlb olunur.

ББК 63.3 (2А)

ISBN 978-5-7164-0582-0

© A.Turan, 2008

© «SALAM press», 2008

«Əli bəy Hüseynzadə»

Əli bəy Hüseynzadənin təvəllüdü	7
Qafqazın birinci adamı	10
Peterburq Universitetinin tələbəsi Əli bəy Hüseynzadə	20
Əli bəy Hüseynzadənin İstanbulda təhsil illəri — 1890-1895	25
Əli bəy Hüseynzadə “İttihad və Tərəqqi” cəmiyyətinin qurucularından biridir	34
Əli bəy Hüseynzadə Yunanıstan — Türkiyə müharibəsində	41
1900—1903-cü illər. Bakıya qayıdış ərəfəsi	45
Əli bəy Hüseynzadə 1903—1910-cu illərdə Bakıda	47
Əli bəy Hüseynzadə “Leyli və Məcnun” operasının tərtibatçı rəssamı olmuşdur	56
Əli bəyin romanı	57
Əli bəy Hüseynzadənin Bakıdan gedişi	59
1910-cu ildən sonrakı həyatı	61
1911—1914-cü illər	65
1915—1917-ci illər	68
1918-ci il. Azərbaycan cümhuriyyətinin qurulmasında Əli bəy Hüseynzadə də iştirak edirdi	76
1919—1921	80
1926-cı il. Bakı. I Türkoloji Qurultay	82

1926-cı il. Əli bəy İstiqlal məhkəməsi qarşısında	91
1928-ci il	95
1930–1940-cı illər	97
Müasirləri onu belə səciyyələndirir	103
1940-cı il 17 mart. Əli bəy Hüseynzadə dünyasını dəyişdi	105
Türkləşmək, islamlaşmaq, avropalaşmaq	108
Qanun və insan haqları	115
Əli bəy Hüseynzadəyə “rəsuli-həqq” deyən Abdulla Cövdət	117
Əli bəy Hüseynzadə müasir Azərbaycan boyakarlıq sənətinin banisidir	130
Əbu Turab və Jan Jak Russo	136
Turan məfkurəsinin şeyxi	139
“Hali-Vətən”, yaxud “Yurd qayğısı”	141
Amerika qızıldərililəri	144
Maarifçilik. Romantizm. Ədəbi tənqid	147
“Faust”	153
Dəli şairin heyreti. “Bir mələyin insanlara xitabı” yaxud tədqiqatçılar nəyi sübut etmək istəyir?	159
Dünya ədəbiyyatına keçid, yaxud ədəbiyyatdan literatūra	163
Erudit qafa, orkestral ruh. Böyük, ən böyük. Dahi... ..	166
Əli bəy ədəbiyyatı	169
“Ədibi-möhtərəm Əli bəy Hüseynzadəyə” Cavidin “Çiçək sevgisi”	171
Əli bəy Hüseynzadənin dil siyasəti	173
Həm də münəccim... ..	179
Əlyazmalar yanmır, yaxud “Bioqrafik müxtəsər məlumat”	181
Əli bəydən sonra	197
Əli bəy Hüseynzadənin nəsil şəcərəsi	209
Səlim Turan	223
Sözardı	229
Qaynaqlar	230